

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศของชนเผ่าพื้นเมืองในภาคเหนือของไทย: กรณี กะเหรี่ยง ม้ง และลาหู่ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เพื่อสะท้อนภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการเก็บสำรวจในเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ ขนาดครัวเรือน รายจ่าย และ หนี้สิน ฯลฯ

ส่วนที่ 2 การศึกษาสถานการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศของชนเผ่าพื้นเมือง เพื่อป้องกันเหตุแห่งความเหลื่อมล้ำและภูมิหลังแนวคิดของชนเผ่าต่อการศึกษาของบุตร ร่วมกับการผนวกมุมมองของผู้นำชุมชนและเจ้าพนักงานภาครัฐเพื่อทวนสอบข้อค้นพบในการวิจัย โดยกลุ่มตัวอย่างที่เก็บสำรวจในครั้งนี้มีจำนวนมากกว่าที่ได้กำหนดไว้ข้างต้นโดยทั้งหมดอยู่ที่ 123 ตัวอย่างจากกลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง แต่ในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นเป็นไปตามที่กำหนดไว้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักสถิติเชิงพรรณนาและการทดสอบไคสแควร์เพื่อตรวจสอบการกระจายตัวของข้อมูลในแต่ละชนเผ่า ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่าคุณลักษณะของชนเผ่าพื้นเมืองลักษณะพื้นฐานที่คล้ายคลึงกันซึ่งรวมถึง เพศ อายุ ระดับการศึกษา และ อาชีพ โดยมีส่วนที่แตกต่างกัน คือ จำนวนสมาชิกในครอบครัว รายได้ รายจ่าย และ หนี้สินที่อาจแตกต่างกันตามเงื่อนไขการดำรงชีวิตในแต่ละท้องที่ ส่วนสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันเนื่องมาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศชายและหญิงในกลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง พบว่า ยังมี การเลือกปฏิบัติทางเพศอยู่บ้างเป็นส่วนน้อยประมาณร้อยละ 21 ของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษา ซึ่งมีปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนความเหลื่อมล้ำให้คงอยู่ คือ ข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ ความไม่ครอบคลุมของโครงสร้างพื้นฐานในแต่ละท้องที่ และทัศนคติที่มีต่อเพศของบุตร อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าพื้นเมืองเกือบทั้งหมดยินดีส่งบุตรทุกคนให้ได้รับการศึกษาสูงสุดถึงระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่าเพื่อให้มีโอกาสในการทำงานที่เพิ่มมากขึ้น

ส่วนที่ 3 การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของระบบการศึกษาทางไกลในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาที่เกิดขึ้น เพื่อศึกษาภาพรวมความพร้อม โอกาส การยอมรับ และข้อจำกัดในการใช้ระบบการศึกษาทางไกลในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของชนเผ่าพื้นเมือง ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า ชนเผ่าเล็งเห็นถึงประโยชน์ของการศึกษาทางไกล แต่ความสนใจที่จะเรียนผ่านระบบการศึกษาดังกล่าวยังน้อยเนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านอุปกรณ์การเรียน ความพร้อมและการเข้าถึงสัญญาณอินเทอร์เน็ต ค่าเสียโอกาสในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการขาดแบบอย่างความสำเร็จของผู้ศึกษาระดับสูงภายในชุมชน

4.1 ข้อมูลทั่วไปผู้ตอบแบบสอบถาม

1) ข้อมูลของชนเผ่า

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากชนเผ่าพื้นเมืองในภาคเหนือและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา พบว่า หัวหน้าครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศชายร้อยละ 48.78 และเพศหญิง 51.22 มีอายุเฉลี่ย

42.21 ปี ระดับการศึกษาประถมศึกษา (ร้อยละ 25.20) รองลงมาคือระดับต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 23.58) มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.53 คน โดยมีบุตรเฉลี่ย 2.38 คน ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 85.37) และประกอบอาชีพเสริมเป็นการรับจ้างอิสระ (ร้อยละ 41.46) มีรายได้เฉลี่ย 7,832.94 บาท ต่อเดือน มีรายได้พิเศษเฉลี่ย 2,263.64 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ย 5,124.17 บาทต่อเดือน และมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 2,728.27 บาทต่อเดือน

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละชนเผ่า พบว่า ชนเผ่ากะเหรี่ยงเป็นเพศชายร้อยละ 48.21 และเพศหญิง 51.79 มีอายุเฉลี่ย 46.34 ปี ระดับการศึกษาประถมศึกษา (ร้อยละ 39.29) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 23.21) มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.11 คน โดยมีบุตรเฉลี่ย 2.05 คน ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 78.57) และประกอบอาชีพเสริมเป็นการรับจ้างอิสระ (ร้อยละ 37.50) มีรายได้เฉลี่ย 6,778.42 บาทต่อเดือน มีรายได้พิเศษเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ย 3,675.93 บาทต่อเดือน และมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 2,243.11 บาทต่อเดือน

สำหรับชนเผ่าม้ง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายและเพศหญิงร้อยละ 50.00 มีอายุเฉลี่ย 39.12 ปี ระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 32.35) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 29.41) มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.38 คน โดยมีบุตรเฉลี่ย 3.03 คน ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 88.24) และไม่มีอาชีพเสริม (ร้อยละ 41.18) มีรายได้เฉลี่ย 10,172.55 บาทต่อเดือน มีรายได้พิเศษเฉลี่ย 3,777.78 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ย 7,254.55 บาทต่อเดือน และมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 4,459.43

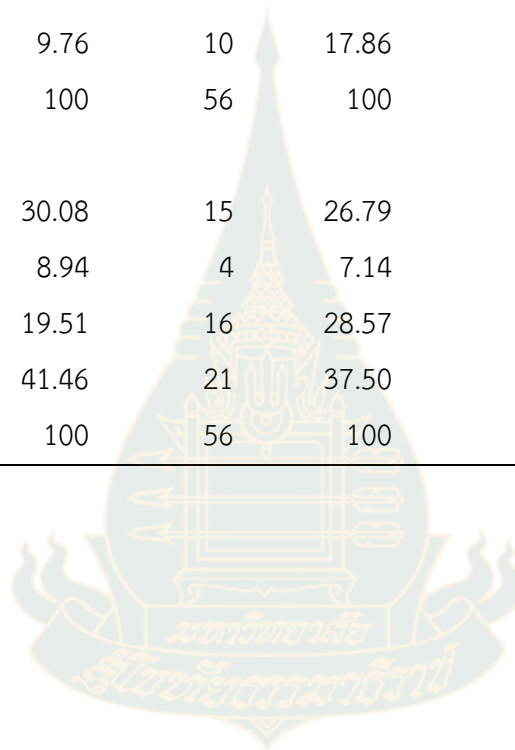
เช่นเดียวกับกับชนเผ่าลาหู่ ที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 48.48 และเพศหญิง 51.52 มีอายุเฉลี่ย 38.39 ปี ระดับการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 30.30) รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 24.24) มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.36 คน โดยมีบุตรเฉลี่ย 2.24 คน ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 88.24) และมีอาชีพเสริมเป็นการรับจ้างอิสระ (ร้อยละ 57.58) มีรายได้เฉลี่ย 7,192.50 บาทต่อเดือน มีรายได้พิเศษเฉลี่ย 2,347.62 บาทต่อเดือน มีรายจ่ายเฉลี่ย 5,363.64 บาทต่อเดือน และมีภาระหนี้สินเฉลี่ย 2,053.04 บาทต่อเดือน

มากไปกว่านั้น การวิเคราะห์สามเส้าด้านข้อมูลด้วยค่าสถิติไคสแควร์ พบว่า คุณลักษณะระหว่างชนเผ่าที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย อาทิ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก อาชีพเสริม รายได้หลัก รายได้พิเศษ รายจ่าย และภาระหนี้สิน ไม่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และ จำนวนบุตร ที่ปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งชนเผ่าม้งนั้นมีแนวโน้มที่จะมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และ จำนวนบุตร สูงกว่าชนเผ่าอื่น ดังตารางที่ 4.1 และ ตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.1 ความถี่และร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (หัวหน้าครอบครัว)

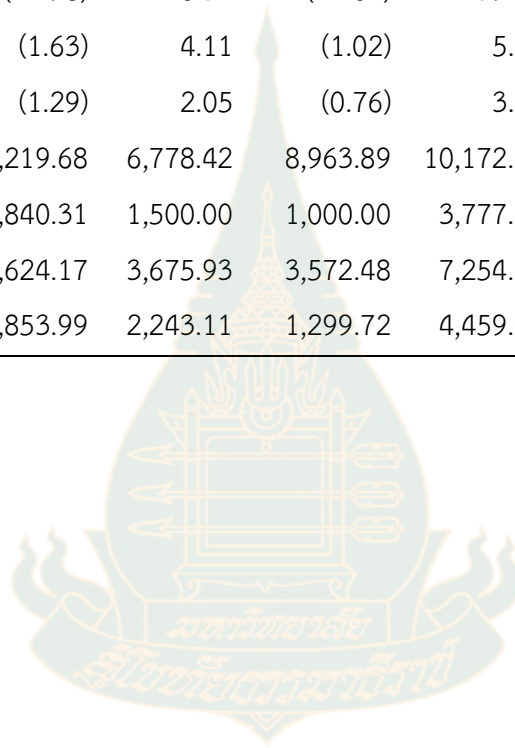
	ภาพรวม		กะเหรี่ยง		ม้ง		ลาหู่		χ^2 (Prob.)
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
เพศ									0.199
ชาย	60	48.78	27	48.21	17	50.00	16	48.48	
หญิง	63	51.22	29	51.79	17	50.00	17	51.52	
รวม	123	100	56	100	34	100	33	100	
ระดับการศึกษา									0.086
ต่ำกว่าประถมศึกษา	29	23.58	8	14.29	11	32.35	10	30.30	
ประถมศึกษา	31	25.20	22	39.29	4	11.76	5	15.15	
มัธยมศึกษาต้น	25	20.33	13	23.21	5	14.71	7	21.21	
มัธยมศึกษาปลายหรือเทียบเท่า	25	20.33	7	12.50	10	29.41	8	24.24	
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	5	4.07	2	3.57	2	5.88	1	3.03	
ปริญญาตรี	8	6.50	4	7.14	2	5.88	2	6.06	
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	
อื่นๆ	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	
รวม	123	100	56	100	34	100	33	100	
อาชีพหลักของครัวเรือน									0.055
ไม่มี	2	1.63	0	0.00	2	5.88	0	0.00	
พนักงานของรัฐ	0	0.00	1	1.79	1	2.94	0	0.00	
พนักงานของเอกชน	2	1.63	0	0.00	0	0.00	0	0.00	

	ภาพรวม		กะเหรี่ยง		ม้ง		ลาหู่		χ^2 (Prob.)
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
ธุรกิจส่วนตัว	2	1.63	1	1.79	1	2.94	0	0.00	
เกษตรกร	105	85.37	44	78.57	30	88.24	31	93.94	
รับจ้างอิสระ	12	9.76	10	17.86	0	0.00	2	6.06	
รวม	123	100	56	100	34	100	33	100	
อาชีพเสริมของครัวเรือน									0.088
ไม่มี	37	30.08	15	26.79	14	41.18	8	24.24	
ธุรกิจส่วนตัว	11	8.94	4	7.14	5	14.71	2	6.06	
เกษตรกร	24	19.51	16	28.57	4	11.76	4	12.12	
รับจ้างอิสระ	51	41.46	21	37.50	11	32.35	19	57.58	
รวม	123	100	56	100	31	100	33	100	

ตารางที่ 4.2 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (หัวหน้าครอบครัว)

	ภาพรวม		กะเหรี่ยง		ม้ง		ลาหู่		χ^2 (Prob.)
	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	
อายุ (ปี)	42.21	(12.98)	46.34	(11.61)	39.12	(14.52)	38.39	(11.45)	0.291
จำนวนสมาชิกครัวเรือน (คน)	4.53	(1.63)	4.11	(1.02)	5.38	(2.27)	4.36	(1.39)	0.002
จำนวนบุตร (คน)	2.38	(1.29)	2.05	(0.76)	3.03	(2.01)	2.24	(0.75)	0.002
รายได้ต่อเดือน (บาท)	7,832.94	9,219.68	6,778.42	8,963.89	10,172.55	12,166.61	7,192.50	4,818.00	0.098
รายได้พิเศษต่อเดือน (บาท)	2,263.64	2,840.31	1,500.00	1,000.00	3,777.78	4,956.35	2,347.62	2,178.67	0.444
รายจ่ายต่อเดือน (บาท)	5,124.17	5,624.17	3,675.93	3,572.48	7,254.55	8,554.32	5,363.64	3,877.57	0.199
ภาระหนี้สินต่อเดือน (บาท)	2,728.27	2,853.99	2,243.11	1,299.72	4,459.43	4,981.23	2,053.04	1,675.98	0.141

2) ข้อมูลของผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

การสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์เชิงเนื้อหาชี้ให้เห็นว่า กลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองในภาคเหนือมักอาศัยอยู่รวมกันเป็นชุมชน โดยมีประชากรประมาณ 1,000 คน หรือ ประมาณ 85 ครัวเรือน มีครอบครัวขนาดกลาง โดยมีสมาชิกในครอบครัวประมาณ 4 ถึง 5 คน เนื่องจากมีการเข้าถึงองค์ความรู้ด้านสาธารณสุขเกี่ยวกับการคุมกำเนิดมากขึ้น ซึ่งแต่เดิมครอบครัวมีขนาดใหญ่ โดยมีสมาชิกในครอบครัวประมาณ 6 ถึง 8 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร และอาศัยแรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก มีช่วงรายได้ประมาณ 10,000 ถึง 20,000 บาทต่อเดือน หรือ ขึ้นกับผลตอบแทนของผลผลิตการเกษตรในแต่ละฤดู สำหรับในบางพื้นที่ที่มีทำเลหมู่บ้านตั้งอยู่ใกล้โครงการหลวง ซึ่งเป็นตลาดรองรับผลผลิตของเกษตรกรจะทำให้ขายผลผลิต เช่น ผลไม้และผักเมืองหนาว ดอกไม้ และชา เป็นต้น ได้ราคาดีและมีตลาดรองรับตลอดฤดูกาล เกษตรกรกลุ่มนี้จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่ยังคงมีฐานะยากจน มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา แต่ในอดีตส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาทำให้อัตราการอ่านออกเขียนได้ต่ำกว่ามาตรฐาน ดังปรากฏตามหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อไปนี้

“...ชนเผ่าส่วนใหญ่อยู่กันเป็นชุมชน การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ถึง มัธยมศึกษา อาชีพทำไร่ชากับการเกษตรทั่วไป รายได้น้อยไม่เกิน 10,000 บาทต่อเดือน...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 38 ปี, 2566)

“...ชนเผ่าที่มีมืออยู่ประมาณ 1,000 คน แต่ได้รับสัญชาติแค่ 400 คน ชุมชนมีการศึกษาต่ำเพราะครอบครัวให้เรียนตามสมัครใจ ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีสมาชิกในครอบครัวประมาณ 2 ถึง 5 คน...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 62 ปี, 2566)

“...ปัจจุบันชนเผ่าอาศัยในชุมชนไม่เกิน 200 คน เพราะส่วนหนึ่งย้ายไปทำงานในเมืองและต่างจังหวัด ครอบครัวมีขนาด 4 ถึง 5 คน รายได้ประมาณ 10,000 ถึง 20,000 บาท เพราะขายผลผลิตให้โครงการหลวง ส่วนใหญ่เรียนจบแค่มัธยมศึกษาตอนปลาย แล้วออกมาทำงานมีครอบครัว...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 44 ปี, 2566)

“...ในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร มีครอบครัวขนาดใหญ่ อยู่รวมกันประมาณ 6 ถึง 8 คน และมีลูก 2 ถึง 3 คน รายได้ประมาณ 200,000 บาทต่อปี หรือ ตามฤดูกาล การศึกษาในชุมชนอยู่ในระดับต่ำ...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 60 ปี, 2566)

“...ในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้ไม่มาก และ ไม่นิยมเรียนเพราะค่านิยมของสังคมที่ต้องการแรงงานในการประกอบอาชีพมากกว่า ทำให้ระดับการศึกษาในชุมชนไม่สูงมากนัก แต่ชนเผ่าส่วนใหญ่เป็นคนขยันทำมาหากิน...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 45 ปี, 2566)

“...ในชุมชนมีประมาณ 85 ครัวเรือน ฐานะในชุมชนค่อนข้างแตกต่างกัน แต่ส่วนใหญ่คือมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพเกษตรกร อยู่อาศัยแบบพอมือพอกิน ส่วนใหญ่อ่านเขียนไม่ค่อยออก เพราะไม่นิยมเรียน...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 50 ปี, 2566)

“...ชนเผ่าส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ประกอบอาชีพหลักเป็นเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป การศึกษาไม่สูงเพราะคนในชุมชนสมัยก่อนไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษา สามารถสื่อสารภาษาไทยได้แต่ไม่ชัด มีการอพยพเข้ามาอยู่ตลอดเพราะติดชายแดนพม่า...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 52 ปี, 2567)

“...ครอบครัวชนเผ่ามีขนาดกลาง ประมาณ 4 ถึง 5 คน ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีผลผลิตเกี่ยวกับข้าว โกโก้ และพืชสมุนไพร ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลัก นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพรับจ้างเป็นอาชีพเสริม พื้นฐานการศึกษาไม่ค่อยสูงและมีแนวโน้มออกจากการศึกษาเพื่อไปทำงานสูงหลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ที่ปรึกษาชุมชน) อายุ 46 ปี, 2567)

“...ในชุมชนมีประมาณ 400 ถึง 500 คน มีแนวโน้มที่จะขยายมากขึ้นจากการอพยพเข้ามาและการเกิดที่เพิ่มมากขึ้น ครอบครัวมีขนาดกลางประมาณ 4 ถึง 5 คน ส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนสูง มีรายได้ต่อเดือนประมาณ 5,000 บาท มีปัญหาหนี้สินจากการกู้ยืมคนรู้จักเพื่อใช้จ่ายฉุกเฉิน...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 38 ปี, 2567)

4.2 ข้อมูลสถานการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ

1) ข้อมูลของชนเผ่า

สำหรับสภาพการณ์ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศนั้นอยู่ในจุดที่ถือได้ว่าไม่มีความรุนแรง โดยพบเพียงร้อยละ 21.14 ของชนเผ่าพื้นเมืองในภาคเหนือ ทั้งนี้มีเหตุปัจจัยมาจากข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 71.43) ร่วมกับการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ครอบคลุม (ร้อยละ

18.18) การเก็บสำรวจข้อมูลปรากฏให้เห็นว่า ส่วนใหญ่มีสถานศึกษาในชุมชนมีระดับต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 60.98) รองลงมาคือระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 26.02) มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายในชุมชนเฉลี่ย 1.41 กิโลเมตร และระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายนอกชุมชนเฉลี่ย 51.39 กิโลเมตร อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าพื้นเมืองส่วนใหญ่มีความพยายามที่จะส่งบุตรให้ได้รับการศึกษามากที่เท่าที่จะเป็นไปได้ โดยมีศักยภาพส่งบุตรให้ได้รับการศึกษาถึงระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 75.61) มากกว่านั้น ชนเผ่าพื้นเมืองที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุตรระหว่างเพศชายและเพศหญิงในการได้รับการศึกษา (ร้อยละ 78.86) โดยการสำรวจความเห็นของหัวหน้าครอบครัวชี้ให้เห็นว่า ชนเผ่าพื้นเมืองให้ความสำคัญต่อการศึกษานิติเฉลี่ย 9.53 จาก 10 ระดับ โดยที่ความเห็นต่อการศึกษาของบุตรชายเฉลี่ย 9.02 และมีความเห็นต่อการศึกษาของบุตรสาวเฉลี่ย 9.42 ขณะที่ความเห็นต่อการเข้าถึงแหล่งทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาเฉลี่ย 5.93 ซึ่งชี้ให้เห็นว่าข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจมีผลสำคัญต่อการได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นในกลุ่มชนเผ่าพื้นเมือง

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละชนเผ่า พบว่า ความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศนั้นไม่ได้มีความรุนแรง โดยพบเพียงร้อยละ 16.07 ของชนเผ่ากะเหรี่ยงเท่านั้น ทั้งนี้ สาเหตุที่ผลักดันให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจมาจากข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 76.47) ร่วมกับการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ครอบคลุม (ร้อยละ 14.71)

จากการสำรวจข้อมูลภายในชนเผ่า พบว่า สถานศึกษาในชุมชนมีระดับต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 78.57) มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายในชุมชนเฉลี่ย 1.26 กิโลเมตร และระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายนอกชุมชนเฉลี่ย 74.49 กิโลเมตร ทั้งนี้ ชนเผ่ากะเหรี่ยงยังคงมีความสามารถในการส่งบุตรให้ได้รับการศึกษาถึงในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 76.79) โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อบุตรระหว่างเพศชายและเพศหญิงในการได้รับการศึกษา (ร้อยละ 83.93) เนื่องจากคนส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าเพศชายและเพศหญิงไม่มีความแตกต่างกันในการที่ผู้ปกครองจะส่งให้เรียนในระดับสูงขึ้นไป

ในขณะที่เดียวกันหากต้องพิจารณาเลือกบุตรคนใดคนหนึ่งให้ได้รับการศึกษา ต้องการให้บุตรสาวเรียนในระดับสูงก่อนบุตรชาย เพราะผู้หญิงมีความตั้งใจเรียนมากกว่าผู้ชาย และต้องการให้บุตรชายช่วยงานในไร่นาเนื่องจากแข็งแรงและช่วยงานหนักได้ สำคัญกว่านั้นการสำรวจความเห็นของหัวหน้าครอบครัวชี้ให้เห็นว่าการศึกษาของบุตรมีความสำคัญเฉลี่ย 9.66 จาก 10 ระดับ เมื่อพิจารณาแยกตามเพศ พบว่า ความเห็นต่อการศึกษาของบุตรชายมีค่าเฉลี่ย 9.07 และความเห็นต่อการศึกษาของบุตรสาวมีค่าเฉลี่ย 9.57 และความเห็นต่อการเข้าถึงแหล่งทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาเฉลี่ย 5.96 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยความเห็นที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเผ่าอื่นๆ

สำหรับความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศของชนเผ่าม้ง โดยรวมนั้นถือได้ว่าไม่ได้มีความรุนแรง ดังเช่นพบในชนเผ่ากะเหรี่ยง ซึ่งปรากฏเพียงร้อยละ 17.65 ทั้งนี้ สาเหตุที่ผลักดันให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจมาจากข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 65.12) ร่วมกับการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ครอบคลุม (ร้อยละ 20.93) เช่นเดียวกัน ซึ่งผลการเก็บสำรวจข้อมูลภายในชนเผ่า

พบว่า สถานศึกษาภายในชุมชนมีระดับต่ำกว่าประถมศึกษา (ร้อยละ 61.76) มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายในชุมชนเฉลี่ย 0.57 กิโลเมตร หรือ 570 เมตร โดยเป็นระยะทางที่ใกล้ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเผ่าอื่น มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายนอกชุมชนเฉลี่ย 36.29 กิโลเมตร

อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าม้งยังคงมีความสามารถในการส่งบุตรให้ได้รับการศึกษาถึงในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 79.41) โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อบุตรระหว่างเพศชายและเพศหญิงในการได้รับการศึกษา (ร้อยละ 82.35) ซึ่งมีความใกล้เคียงกับชนเผ่ากะเหรี่ยง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ให้ความสำคัญด้านการศึกษาไม่แตกต่างกันระหว่างบุตรชายและบุตรหญิง

ในขณะที่เดียวกันหากต้องพิจารณาเลือกบุตรคนใดคนหนึ่งให้ได้รับการศึกษา ต้องการให้บุตรสาวเรียนมากกว่า เนื่องจากมีแนวโน้มไม่เกรงและตั้งใจเรียนมากกว่า สำหรับความเห็นของหัวหน้าครอบครัวชี้ให้เห็นว่าการศึกษาของบุตรมีความสำคัญเฉลี่ย 9.29 จาก 10 ระดับ เมื่อพิจารณาแยกตามเพศ พบว่า ความเห็นต่อการศึกษาของบุตรชายมีค่าเฉลี่ย 8.79 และความเห็นต่อการศึกษาของบุตรสาวมีค่าเฉลี่ย 9.24 ขณะเดียวกันความเห็นต่อการเข้าถึงแหล่งทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาเฉลี่ย 5.71 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยความเห็นที่น้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเผ่าอื่น

ขณะเดียวกันความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศของชนเผ่าลาหู่ค่อนข้างมีความรุนแรงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับชนเผ่าอื่น โดยปรากฏความเหลื่อมล้ำทางเพศสูงถึงร้อยละ 33.33 ทั้งนี้สาเหตุที่ผลักดันให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจมาจากข้อจำกัดทางด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 69.77) ร่วมกับการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ครอบคลุม (ร้อยละ 20.93) ซึ่งผลการเก็บสำรวจข้อมูลภายในชนเผ่าพบว่า สถานศึกษาภายในชุมชนส่วนใหญ่มีเพียงระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 51.52) มีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายในชุมชนเฉลี่ย 2.52 กิโลเมตร และมีระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายนอกชุมชนเฉลี่ย 29.13 กิโลเมตร

อย่างไรก็ตาม ชนเผ่าลาหู่ยังคงมีความสามารถในการส่งบุตรให้ได้รับการศึกษาถึงในระดับอนุปริญญาหรือเทียบเท่า (ร้อยละ 69.70) โดยไม่เลือกปฏิบัติต่อบุตรระหว่างเพศชายและเพศหญิงในการได้รับการศึกษา (ร้อยละ 66.67) สำคัญกว่านั้นเมื่อพิจารณาในบริบทของชนเผ่า พบว่า ชนเผ่าลาหู่มีทัศนคติในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อบุตรระหว่างเพศชายและเพศหญิงในด้านการศึกษาสูงกว่ากลุ่มอื่น โดยกลุ่มตัวอย่างบางส่วนให้ความสำคัญกับเพศชายมากกว่าเพศหญิง เพราะมองว่าเพศหญิงเมื่อเติบโตขึ้นก็จะแต่งงานและแยกบ้านออกไปอยู่กับครอบครัวของสามีจึงไม่ต้องเรียนหนังสือในระดับสูง และเพศหญิงส่วนใหญ่แต่งงานตั้งแต่อายุยังน้อย

สำหรับความเห็นของหัวหน้าครอบครัวชี้ให้เห็นว่าการศึกษาของบุตรมีความสำคัญเฉลี่ย 9.55 จาก 10 ระดับ เมื่อพิจารณาแยกตามเพศ พบว่า ความเห็นต่อการศึกษาของบุตรชายมีค่าเฉลี่ย 9.18 และความเห็นต่อการศึกษาของบุตรสาวมีค่าเฉลี่ย 9.36 ขณะเดียวกันความเห็นต่อการเข้าถึงแหล่งทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาเฉลี่ย 6.12 ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยความเห็นที่ค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับเผ่าอื่น

มากไปกว่านั้น การวิเคราะห์สามเส้าด้านข้อมูลด้วยการเปรียบเทียบการกระจายตัวของข้อมูล หรือ การทดสอบความกลมกลืนของข้อมูล ผ่านค่าสถิติไคสแควร์ พบว่า ระดับสถานศึกษาสูงสุดในชุมชน ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายในชุมชน ระยะทางจากที่พักอาศัยถึงสถานศึกษาภายนอกชุมชน ระดับการศึกษาสูงสุดที่สามารถให้บุตรได้รับการศึกษา และ ความเห็นต่อการศึกษาของบุตรชาย ปรากฏ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้น คุณลักษณะระหว่างชนเผ่าที่เป็นกลุ่มตัวอย่างการวิจัย อาทิ ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งบุตรให้ได้รับการศึกษา การเลือกปฏิบัติต่อบุตรในการได้รับการศึกษา ความเห็นต่อ ความสำคัญของการศึกษาของบุตรสาว และ ความเห็นต่อการเข้าถึงแหล่งทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา ที่ไม่ปรากฏ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดังตารางที่ 4.3

อย่างไรก็ดีข้อค้นพบจากการวิเคราะห์สามเส้าชี้ให้เห็นว่า ชนเผ่าม้งมีระยะทางจากที่พักอาศัยถึง สถานศึกษาภายในชุมชนที่สั้นใกล้ที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเผ่าอื่น อย่างไรก็ตามความเห็นของหัวหน้าครอบครัว ต่อการศึกษาของบุตรนั้นกลับมีแนวโน้มที่น้อยกว่าเผ่าอื่นอย่างเด่นชัด และในขณะเดียวกันการให้ความสำคัญ ต่อการศึกษาของบุตรชายนั้นน้อยกว่าบุตรสาว ซึ่งเป็นสิ่งที่ระบุได้กว่าแม้โอกาสทางการศึกษาจะเข้าถึงชนเผ่า มากขึ้นแต่ถ้าชนเผ่าไม่พร้อมต่อการให้บุตรเข้ารับการศึกษาจากความไม่พร้อมทางการเงินและภาวะเศรษฐกิจ ย่อมส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำยังคงอยู่และไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างสิ้นเชิงดังตารางที่ 4.4

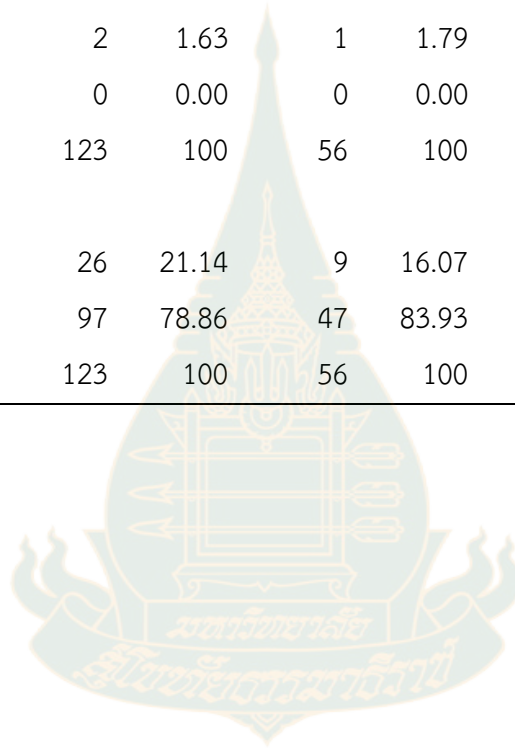

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลความถี่และร้อยละของสถานการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ (หัวหน้าครอบครัว)

	ภาพรวม		กะเหรี่ยง		ม้ง		ลาหู่		χ^2 (Prob.)
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
สถานศึกษาระดับสูงสุดภายในชุมชน									0.000
ต่ำกว่าประถมศึกษา	75	60.98	44	78.57	21	61.76	10	30.3	
ประถมศึกษา	32	26.02	9	16.07	6	17.65	17	51.52	
มัธยมศึกษาต้น	9	7.32	0	0.00	4	11.76	5	15.15	
มัธยมศึกษาปลายหรือเทียบเท่า	1	0.81	0	0.00	1	2.94	0	0.00	
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	6	4.88	3	5.36	2	5.88	1	3.03	
ปริญญาตรี	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	
รวม	123	100	56	100	34	100	33	100	
ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บุตรได้รับการศึกษา*									
ด้านเศรษฐกิจ	110	71.43	52	76.47	28	65.12	30	69.77	0.276
ด้านสังคม	16	10.39	6	8.82	6	13.95	4	9.30	0.628
ด้านโครงสร้างพื้นฐาน	28	18.18	10	14.71	9	20.93	9	20.93	0.493
รวม	154	100	68	100	43	100	43	100	
ระดับการศึกษาสูงสุดที่สามารถให้บุตรได้รับการศึกษา									0.050
ต่ำกว่าประถมศึกษา	2	1.63	2	3.57	0	0.00	0	0.00	
ประถมศึกษา	8	6.50	2	3.57	1	2.94	5	15.15	
มัธยมศึกษาต้น	11	8.94	2	3.57	6	17.65	3	9.09	

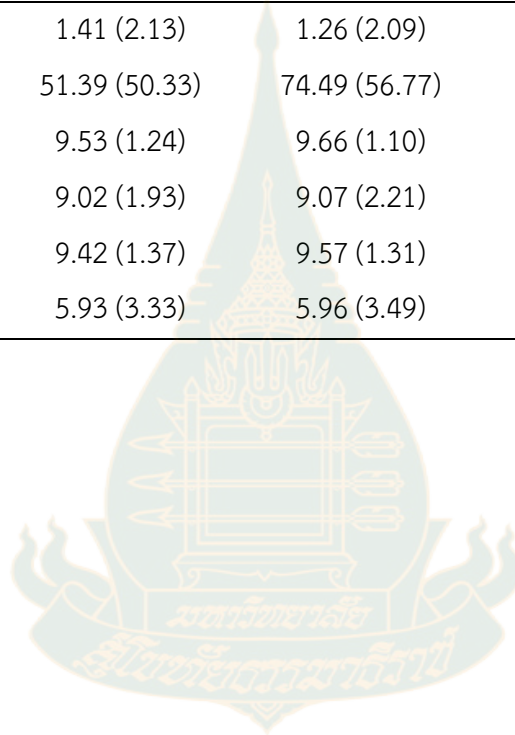
	ภาพรวม		กะเหรี่ยง		ม้ง		ลาหู่		χ^2 (Prob.)
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
มัธยมฯปลายหรือเทียบเท่า	7	5.69	6	10.71	0	0.00	1	3.03	
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	93	75.61	43	76.79	27	79.41	23	69.70	
ปริญญาตรี	2	1.63	1	1.79	0	0.00	1	3.03	
สูงกว่าปริญญาตรี	0	0.00	0	0.00	0	0.00	0	0.00	
รวม	123	100	56	100	34	100	33	100	
การคัดเลือกบุตรให้ได้รับการศึกษา									0.132
มีการเลือกปฏิบัติต่อบุตร	26	21.14	9	16.07	6	17.65	11	33.33	
ไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อบุตร	97	78.86	47	83.93	28	82.35	22	66.67	
รวม	123	100	56	100	34	100	33	100	

หมายเหตุ: * คือ เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสถานการณ์และปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ (หัวหน้าครอบครัว)

	ภาพรวม		กะเหรี่ยง		ม้ง		ลาหู่		χ^2 (Prob.)
	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	เฉลี่ย	S.D.	
ระยะทางจากที่พักถึงสถานศึกษาในชุมชน (กม.)	1.41 (2.13)		1.26 (2.09)		0.57 (0.58)		2.52 (2.69)		0.003
ระยะทางจากที่พักถึงสถานศึกษาในชุมชน (กม.)	51.39 (50.33)		74.49 (56.77)		36.29 (34.30)		29.13 (35.98)		0.000
การให้ความสำคัญของการศึกษาบุตร	9.53 (1.24)		9.66 (1.10)		9.29 (1.57)		9.55 (1.09)		0.072
การให้ความสำคัญของการศึกษาบุตรชาย	9.02 (1.93)		9.07 (2.21)		8.79 (2.00)		9.18 (1.29)		0.015
การให้ความสำคัญของการศึกษาบุตรสาว	9.42 (1.37)		9.57 (1.31)		9.24 (1.62)		9.36 (1.22)		0.058
การเข้าถึงแหล่งกู่ยืมเพื่อการศึกษา	5.93 (3.33)		5.96 (3.49)		5.71 (3.15)		6.12 (3.33)		0.152

2) ข้อมูลของผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

ผลลัพธ์การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ชี้ให้เห็นว่าปัจจุบันการกีดกันทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศนั้นมีอยู่น้อยมาก และมีแนวโน้มลดลงในอนาคต เนื่องจากชนเผ่าได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษามากขึ้น ผนวกกับประสบการณ์ที่โดนกีดกันในอดีตทำให้เกิดปณิธานแน่วแนในการส่งบุตรให้ได้รับการศึกษาอย่างเต็มความสามารถ ดังปรากฏตามข้อสรุปต่อไปนี้

“...ทุกครอบครัวพยายามผลักดันให้บุตรทุกคนได้รับการศึกษาโดยไม่แบ่งแยก เพราะในอดีตตัวเองไม่ได้เรียนเพื่อให้บุตรได้มีความรู้และทำงานที่ดี...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ที่ปรึกษาชุมชน) อายุ 46 ปี, 2567)

“...ปัจจุบันไม่ได้แบ่งแยกเพศว่าผู้ชายหรือผู้หญิงควรจะได้รับการศึกษา ทั้งหมดแล้วแต่บุตรเลือกที่จะเรียน และครอบครัวจะพยายามส่งเรียนตามกำลังและความสามารถ...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 38 ปี, 2567)

อย่างไรก็ดี ความเสี่ยงที่ทำให้การเข้าถึงระบบการศึกษาอย่างเต็มรูปแบบล้มเหลวนั้นมาจากข้อจำกัดทางด้านรายได้ที่ไม่เพียงพอต่อการสนับสนุนบุตรอย่างเต็มความสามารถ ทำให้เด็กส่วนหนึ่งหลุดจากระบบการศึกษา ประกอบกับระยะทางของสถานศึกษานอกชุมชนที่อยู่ห่างไกล มากไปกว่านั้น ในชนเผ่าที่มีความรุนแรงของปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาสังคมโดยเฉพาะชนเผ่าที่อยู่ใกล้กับแนวชายแดนซึ่งมีการลักลอบขนส่งยาเสพติด มีแนวโน้มที่จะให้บุตรสาวออกจากระบบการศึกษาเพื่อแต่งงานและได้รับการเลี้ยงดูจากฝ่ายชายแทนครอบครัว ดังปรากฏตามหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อไปนี้

“...ปัญหาหลักที่ทำให้การเรียนของชนเผ่าไม่ประสบความสำเร็จเพราะรายได้ที่ไม่พอและไม่มั่นคงทำให้บางครอบครัวส่งบุตรให้เรียนได้แค่ในระดับหนึ่งเท่านั้นไม่สามารถส่งเรียนในระดับปริญญาได้ แม้ได้ทุนสนับสนุนจากภาครัฐก็ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการ...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 62 ปี, 2566)

“...ข้อจำกัดหลักที่ชนเผ่าเจอคือรายได้น้อยส่งเรียนไม่ไหว เด็กผู้ชายไม่ได้เรียนบ้างก็ติดยาเสพติดหรือไม่ก็ลงไปทำงานในเมืองแทนการเรียน...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 44 ปี, 2566)

“...ครอบครัวที่มีปัญหาทางการเงินที่รุนแรงจะสนับสนุนให้บุตรสาวออกไปแต่งงานและให้ฝ่ายชายที่แต่งงานด้วยเลี้ยงดู เพื่อลดภาระของครอบครัว สำหรับบุตรชายก็จะให้เรียนในระดับหนึ่งแล้วออกมารับจ้างทำงาน...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 38 ปี, 2566)

“...หากต้องการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นต้องเดินทางข้ามอำเภอ ซึ่งมีค่าเดินทางที่สูงทำให้ส่วนใหญ่ไม่เรียนต่อในระดับปริญญา แต่ก็มีบางส่วนที่เข้าเมืองไปทำงานและเก็บเงินเพื่อเรียนต่อด้วยตัวเอง...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 47 ปี, 2566)

สาเหตุสำคัญที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอันเป็นผลมาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศยังคงอยู่ในชนเผ่าพื้นเมือง เพราะโรงเรียนในชุมชนเปิดสอนในระดับชั้นที่จำกัด ทำให้นักเรียนส่วนหนึ่งที่มีต้องการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นต้องเดินทางออกจากชุมชนไปเรียนในโรงเรียนประจำแบบกิน-นอน ซึ่งทำให้ค่าใช้จ่ายในการส่งบุตรเรียนนั้นเพิ่มสูงขึ้นจากเดิม ประกอบกับความเป็นห่วงของครอบครัวทำให้บุตรสาวถูกกีดกันสิทธิในการศึกษาต่อเมื่อเทียบกับบุตรชาย อย่างไรก็ตามเงื่อนไขนี้อาจเปลี่ยนแปลงเมื่อพิจารณาถึงผลลัพธ์ทางการศึกษาของบุตรร่วมด้วย ดังปรากฏตามหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อไปนี้

“...โรงเรียนในชุมชนมีครูไม่พอต่อความต้องการ และก็ได้ขยายระดับชั้นให้เพียงพอที่จะสามารถช่วยยกระดับการศึกษาของชนเผ่าได้ ชาวบ้านจึงต้องส่งบุตรให้ไปเรียนต่อในเมืองหรือในอำเภอใกล้เคียง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนประจำ กิน-นอน ที่นั่น และปิดเทอมถึงได้กลับมาเยี่ยมบ้าน...”

(ผู้นำชุมชน (กรรมการหมู่บ้าน) อายุ 37 ปี, 2566)

“...ถ้าไปเรียนโรงเรียนประจำบางครอบครัวอาจไม่ส่งบุตรสาวให้เรียนต่อเพราะเป็นห่วง แต่บ้านที่มีบุตรชายจะส่งไปเรียนตามปกติ...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 50 ปี, 2566)

“...ส่วนใหญ่ถ้าจบจากโรงเรียนในชุมชนแล้วมักจะส่งบุตรไปเรียนต่อในต่างอำเภอ แต่ก็ขึ้นกับครอบครัวบางทีก็ไม่ได้ส่งบุตรสาวไปเรียนเพราะเป็นห่วง บางทีก็ส่งไปเพราะบุตรมีความตั้งใจและมีผลการเรียนที่ดีเมื่อเทียบกับบุตรชาย...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 60 ปี, 2566)

นอกจากนี้บริบทของภาษายังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ชนเผ่าพื้นเมืองไม่สามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะชนเผ่าพื้นเมืองในบริเวณชายแดน ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกทำให้เห็นว่าในบริเวณดังกล่าวมีการย้ายถิ่นของชนเผ่าพื้นเมืองอยู่ตลอดเวลา ทำให้ภาษาหลักที่ใช้การสื่อสารคือภาษาประจำชนเผ่า หรือ อาจมีภาษาอื่นร่วมด้วย อาทิ ภาษาจีนสำเนียงยูนนาน และภาษาพม่า ทำให้บุตรของชนเผ่าพื้นเมืองส่วนหนึ่งถอนตัวจากระบบการศึกษากลางคัน มากไปกว่านั้นความมั่นใจในการเข้าสังคมและการถูกกลั่นแกล้งจากชนเมืองทำให้การศึกษาของกลุ่มชนเผ่าเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังปรากฏตามหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อไปนี้

“...อิทธิพลทางภาษา และ ความไม่ยืดหยุ่นของระบบการศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญของกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองต่อการเรียนในระบบการศึกษาไทย เพราะทุกอย่างถูกสอนเป็นภาษาไทย แต่พื้นฐานเดิมของนักเรียนชนเผ่าไม่ได้ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจและใช้เวลานานกว่าปกติ...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 55 ปี, 2567)

“...ภาษาและการย้ายถิ่นเข้าไปเรียนในเมืองทำให้เด็กขาดความมั่นใจในตัวเอง มักถูกล้อเลียนจากชนเมืองทำให้ไม่กล้าเข้าสังคม เด็กที่ทนไม่ไหวก็ได้ออกจากโรงเรียนเพื่อไม่ให้กระทบต่อภาวะจิตใจ...”

(ผู้นำชุมชน (ที่ปรึกษาชุมชน) อายุ 46 ปี, 2566)

“...ด้วยชนเผ่าพื้นเมืองที่นี้ติดชายแดนพม่าทำให้มีการย้ายถิ่น เข้า-ออก อยู่เสมอการสื่อสารหลักภายในชุมชนหรือครอบครัวจะเป็นภาษาประจำเผ่าเป็นหลัก แต่ส่วนมากสามารถสื่อสารภาษาไทยได้ สำหรับนักเรียนจะถูกบังคับให้ใช้ภาษาไทยเท่านั้นในโรงเรียนเพื่อฝึกให้สามารถสื่อสารได้...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 48 ปี, 2567)

“...เด็กชนเผ่าในโรงเรียนสามารถสื่อสารภาษาไทยได้แต่ไม่ชัดเจน เพราะใช้ภาษาไทยเป็นรอง จากภาษาเผ่า สำหรับเด็กที่พึ่งย้ายเข้าสู่การเรียนในระบบมักมีปัญหาการเข้าสังคมและไม่มีความสุขในการใช้ชีวิต เพราะมีการแข่งขันและเปรียบเทียบ...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 52 ปี, 2567)

สำหรับชนเผ่าพื้นเมืองที่ถอนตัวจากระบบการศึกษาในระบบ ส่วนใหญ่จะกลับเข้าสู่ระบบการศึกษาผ่านศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อให้ได้ซึ่งวุฒิทางการศึกษา อย่างไรก็ตามจากผู้ถอนตัวจากระบบการศึกษาทั้งหมดนั้นมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยส่วนที่เหลือนั้นเลือกทำงานเพื่อเลี้ยงครอบครัว ดังปรากฏตามหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อไปนี้

“...เด็กที่ออกจากระบบการศึกษา บางส่วนก็เลือกเรียน กศน. เพื่อให้ได้วุฒิการศึกษา แต่ไม่ได้เรียนต่อจนถึงระดับปริญญาตรี แต่ก็มีแค่ส่วนน้อยเพราะที่เหลือมักจะเลือกทำงานหาเงินแทนการเรียน...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 48 ปี, 2567)

“...ส่วนตัวมองว่าเด็กยังขาดตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ประสบความสำเร็จแล้วกลับมาแนะนำการเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัย จึงเลือกเรียนแค่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย แล้วเข้าสู่ตลาดแรงงานหรือช่วยงานเกษตรของครอบครัว ขณะที่คนที่ประสบความสำเร็จในการเรียนต่อจากการได้รับโอกาสด้านทุนการศึกษา ก็ไม่ได้กลับมาแนะนำในชุมชน...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 55 ปี, 2567)

“...กลุ่มเด็กที่หลุดจากการศึกษาแล้วยากมากที่จะกลับมาเรียนต่อ เพราะมองว่าหากเลือกที่จะทำงานก็จะได้เงินมาเพียงพอตัวเองและครอบครัว ซึ่งดีกว่าการกลับไปเรียนที่ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 38 ปี, 2566)

“...น้อยมากที่จะกลับไปเรียน ส่วนใหญ่คนที่ทำงานแล้วก็เลือกที่จะไม่เรียนต่อเลยเพราะครอบครัวไม่ได้สนับสนุน...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 44 ปี, 2566)

“...โอกาสค่อนข้างน้อยที่จะกลับมาเรียนต่อ คนเฒ่าที่นี้เป็นคนขยันทำมาหากินแม้ความรู้จะไม่สูง ประกอบกับครอบครัวไม่ได้สนับสนุนเท่ากับทำงาน...”

(ผู้นำชุมชน (ที่ปรึกษาชุมชน) อายุ 46 ปี, 2567)

4.3 บทบาทของการศึกษาทางไกลในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

1) ข้อมูลของชนเผ่า

การวางแนวทางของนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาทางไกลเพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศในครั้งนี้ ได้มีการเก็บสำรวจความเห็นและความสนใจของชนเผ่าพื้นเมืองต่อระบบการศึกษาทางไกล โดยผลการสำรวจปรากฏว่า ชนเผ่าพื้นเมืองมีความเห็นว่าระบบการศึกษาทางไกลมีส่วนช่วยในการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากบริบทข้อจำกัดทางเพศในชนเผ่าได้ (ร้อยละ 71.54) ทว่า การสอบถามถึงความพร้อมและความสนใจต่อการศึกษาทางไกลกลับปรากฏผลลัพธ์ที่สวนทางโดย พบว่า ชนเผ่าพื้นเมืองไม่สนใจส่งบุตรเข้าสู่ระบบการศึกษาทางไกล (ร้อยละ 57.72) เนื่องจากไม่มั่นใจในผลลัพธ์ของการศึกษา ดังนั้น แม้ระบบการศึกษาทางไกลจะมีส่วนช่วยในการลดข้อจำกัดระหว่างเพศ

ต่อการได้รับการศึกษา แต่คุณภาพการศึกษาโดยเฉพาะผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษอย่างในกลุ่มชนเผ่าที่มีข้อจำกัดหลายประการยังเป็นสิ่งที่ชนเผ่าให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจ ดังรายละเอียดในตารางที่ 4.5

นอกจากนี้ การวิเคราะห์สามเส้าด้านข้อมูลด้วยค่าสถิติไคสแควร์ พบว่า ทั้งความเห็นที่มีต่อระบบการศึกษาทางไกลต่อการแก้ไขปัญหาด้านการศึกษาในชนเผ่า และ ความสนใจต่อระบบการศึกษาทางไกล ในทั้งสามชนเผ่าไม่ปรากฏนัยสำคัญทางสถิติบ่งชี้ว่าความเห็นของหัวหน้าครอบครัวจากทั้งสามชนเผ่าเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากข้อสรุปเบื้องต้นนี้เป็นผลมาจากบทเรียนในช่วงการระบาดใหญ่ของเชื้อไวรัสโคโรนาที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลสะท้อนสำคัญว่า การไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์การเรียนทางไกล และการกำหนดกรอบช่วงอายุสำหรับการเรียนทางไกลที่เหมาะสม ซึ่งมีผลสำคัญต่อกระบวนการตัดสินใจที่จะส่งบุตรให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นของชนเผ่าพื้นเมือง

ตารางที่ 4.5 ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของการศึกษาทางไกลต่อความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาจากความไม่เท่าเทียมทางเพศ (หัวหน้าครอบครัว)

	ภาพรวม		กะเหรี่ยง		ม้ง		ลาหู่		χ^2 (Prob.)
	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	ความถี่	ร้อยละ	
การใช้การศึกษาทางไกลในการลดปัญหาในการศึกษา									0.113
มีส่วนช่วย	88	71.54	35	62.5	26	76.47	27	81.82	
ไม่มีส่วนช่วย	35	28.46	21	37.5	8	23.53	6	18.18	
รวม	123	100	56	100	34	100	33		
ความสนใจต่อระบบการศึกษาทางไกล									0.393
สนใจ	52	42.28	23	41.07	12	35.29	17	51.52	
ไม่สนใจ	71	57.72	33	58.93	22	64.71	16	48.48	
รวม	123	100	56	100	34	100	33	100	

2) ข้อมูลของผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ชี้ให้เห็นว่าบทบาทของการศึกษาทางไกลมีส่วนช่วยลดปัญหาด้านการศึกษาในกลุ่มชนเผ่าพื้นเมืองได้จริง แต่ยังมีปัญหาอุปสรรคในการเรียน อาทิ การศึกษาต่อผ่านศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วทุกพื้นที่ในถิ่นทุรกันดารของประเทศ ซึ่งการศึกษาในรูปแบบดังกล่าวไม่ต้องพึ่งพาอุปกรณ์การเรียนที่มากเท่าการเรียนทางไกล ผนวกกับความไม่พร้อมของโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบอินเทอร์เน็ตที่ทำให้การเรียนด้วยตัวเองผ่านระบบยังคงเป็นเรื่องยาก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้านสมาธิของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย ปัญหาการติดเกมออนไลน์ และปัญหาด้านพัฒนาการของผู้เรียนอันเป็นผลจากการแต่งงานในเครือญาติ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนทางไกลไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังปรากฏตามหลักฐานเชิงประจักษ์ต่อไปนี้

“...มองว่าการเรียนทางไกลช่วยให้ชาวบ้านเข้าถึงการเรียนได้ง่ายขึ้น เหมาะสำหรับกลุ่มชนเผ่าที่ได้มีเวลาเรียนในระบบ ช่วยลดค่าเดินทาง แต่ความพร้อมของสัญญาณอินเทอร์เน็ตยังคงขาดความเสถียรในบริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยทำให้การเรียนอาจเกิดอุปสรรคได้...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 44 ปี, 2566)

“...การศึกษาทางไกลสามารถช่วยเหลือเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษามีโอกาสมากขึ้นในการกลับมาเรียน เพราะเวลาเรียนมีความยืดหยุ่น แต่อาจต้องสอนช้ากว่าปกติเพราะต้องใช้เวลาในการทำความเข้าใจมากกว่าเด็กทั่วไป...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 55 ปี, 2567)

“...คิดว่าช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ เพราะเป็นการเปิดโอกาสทางการเรียน แต่ยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับความเหมาะสมต่อการเรียนในแต่ละช่วงอายุ ซึ่งมีผลต่อผลลัพธ์ของการเรียน...”

(ผู้นำชุมชน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) อายุ 36 ปี, 2566)

“...ด้วยข้อจำกัดด้านพัฒนาการของชนเผ่า การเรียนทางไกลอาจเป็นไปได้แต่ผลลัพธ์การเรียนอาจไม่มีประสิทธิภาพ และการเรียนทางไกลต้องการความพร้อมของอุปกรณ์การเรียนมากจึงคิดว่าอาจเป็นไปได้ยากสำหรับชนเผ่าในการจัดหาอุปกรณ์...”

(เจ้าหน้าที่ภาครัฐ (ครูในชุมชน) อายุ 45 ปี, 2566)